[א]דאמר רבא [א]מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים והשאר איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם משכחת לה רישא בב' וסיפא בג' רישא בב' דא"ל ב' פרות מסרתי לך פלגיה דיומא בשאילה ופלגיה דיומא בשכירות אי נמי חד יומא בשאילה וחד יומא בשכירות ומתו תרווייהו בעידן שאילה וא"ל שואל חדא אין בעידן שאילה מתה ואידך לא ידענא אי בעידן שאילה מתה ואי בעידן שכירות מתה [ב]דמתוך שאינו יכול לישבע משלם וסיפא בג' דא"ל ג' פרות נתתי לך ב' בשאילה ואחת בשכירות ומתו הני תרתי דשאילה ואמר ליה שואל אין חדא דשאילה מתה אידך לא ידענא אי דשאילה מתה ודקיימא דשכירות היא אי דשכירות מתה והא דקיימא דשאילה היא [ג]ומתוך שאינו יכול לישבע משלם [ב]ולרמי בר חמא דאמר ד' שומרים צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת משכחת לה רישא בג' וסיפא בד' רישא בג' דאמר ליה ג' פרות נתתי לך פלגיה דיומא בשאלה ופלגיה דיומא בשכירות אי נמי חד יומא בשאלה וחד יומא בשכירות ומתו ג' כולהו בעידן שאילה וא"ל שואל חדא לא היו דברים מעולם וחדא אין בעידן שאילה מתה ואידך לא ידענא אי בעידן שאילה מתה ואי בעידן שכירות מתה דמתוך שאינו יכול לישבע משלם סיפא בד' דא"ל ד' פרות נתתי לך ג' בשאלה חדא בשכירות ומתו הנך ג' דשאלה וא"ל

שואל

אלא חמשים. הוה ליה מודה מקצת ומחוייב שבועה על השאר ואינו יכול לישבע דאמר איני יודע: **קא משכחת לה.** עסק שבועה דמתניתין רישא בב' פרות וסיפא בג' רישא דקאתי לדינא על היום או על השעה לא מיתוקמא בפרה אחת מעיקרא אלא בב' ומתו וזה תובעו על ב' והלה מודה לו באחת שהוא מחוייב לו דמיה והיא המביאתו להתחייב שבועה על השניה שטוען איני יודע אם חייב אם לאו ומתוך שאינו יכול לישבע משלם. ולהכי נקט ומתו תרווייהו דאי בדקיימא הלא וקאמר ליה אחדא שקלה ואחדא איני יודע אם בשעת שאילה אם בשעת שכירות ה"ל ההיא דמודה הילך ואיכא מ"ד הילך פטור משבועה. וסיפא דקתני שאל אחת ושכר אחת ואיני יודע איזו מהן מתה משכחת לה עסק שבועה כשהיו מתחילה שלשה ומתו השנים באחת מודה ששאולה היתה וחייב בדמיה והיא מחייבתו שבועה על השניה: **ולרמי דאמר ד' שומרים כו'.** בשבועות האמורות בהן כגון ש"ח לישבע שנגנבה וש"ש לישבע שנאנסה ושואל לישבע שמתה ממלאכה צריכין כפירה וכו' אלמא מדקאמר בעינן כפירה ולא אמרינן צריכין הודאה במקצת ש"מ אע"ג דשייכא בהו שבועת שומרין בלא שום כפירה לא משביעין ליה שבועת שומרים עד דכפר כפירה אחריתי כגון להד"מ או החזרתי לך ולדידיה לא מיחייב שבועה אהודאה בלא כפירה ואיני יודע לאו כפירה היא והא דרבא לית ליה אא"כ אמר לו חמשים יש וכו' השניים מקצת להד"מ ומקצת איני יודע משכחת לעסק שבועה דמתני' רישא בג' פרות וסיפא בד'. לרמי בר חמא לא משמע ליה כי הוא זה) בלא כפירה כלומר זה אמת וזה להד"מ אבל זה אני חייב וזה איני יודע אי נגנב או שנאבד בש"ח לא משמע ליה כי הוא זה:

חדא

מן היתומים דאע"ג דשבועה דרבנן היא מתוך שאין יכולין לישבע מפסידין ואין נוטלין ושמא הטעם הוא דבעלילה מועטת יש לנו להקל על היתומים שלא להוציא ממון מהם והתם דוקא אמרינן דעבד כרב ושמואל עבד ולא בעלמא כדאמר התם הנו דלא להוסיף עלה וההיא דשניהם חשודים אע"ג דשכנגדו אינו מחוייב אלא שבועה דרבנן אפ"ה מפסיד היינו משום שהשבועה באה מחמת הנתבע שהיה חייב שבועה דאורייתא לכן חשיבא גם כתובע כדאורייתא ואינו נראה לר"י דא"כ היכי פריך התם אדר"נ דאמר אי איתא לדרב ושמואל איתא אי ליתא ליתא ופריך אי איתא איתא אלמא מספקא ליה והא עבד ר"נ עובדא דיתמי והא ר"נ מאי סבר שפיר לדרב ושמואל דהא אית ליה נמי מתוך שאינו יכול לישבע התובע מפסיד לכך הוי דינא יחלוקו בשניהם חשודים וה"נ סברי רב ושמואל ומאי פריך אלמא מספקא ליה הא ר"נ ודאי אית ליה הא דרב ושמואל הא לישנא דאם איתא איתא לא משמע הכי דה"ל אדרבה למימר אם ליתא ליתא אלמא מספקא ליה ועוד דלמא דוקא בשניהם חשודים דבאה לתובע שבועה מחמת נתבע דמחוייב שבועה דאורייתא קאמר ר"נ מתוך שאינו יכול לישבע מפסיד כדפי' ר"ת ולא בההיא דרב ושמואל כדפרישית ותו היכי מוכח דרבותינו שבבבל דאמרי חוזרה שבועה לסיני היינו רב ושמואל מכח היתומים מן היתומים והלא בההיא אפי' ר' אבא ור"נ יכולין לסבור דרב ושמואל ורב ושמואל יסברו שפיר חוזרה שבועה למחוייב לה או יחלוקו דקא סברי מי שאינו יכול לישבע מפסיד אלמא משמע דפשיטא ליה לגמרא דלר' אבא אין חילוק אלא ל"ש אם נתבע מחוייב או תובע לעולם מתוך שאינו יכול אחד מהן לישבע משלם הנתבע ולרב ושמואל לעולם פטור הנתבע ופליג ר' אבא אדר"נ ואדרב ושמואל ולכן מוכיח שפיר דרבותינו דאמרי חוזרה שבועה לסיני דהיינו רב ושמואל וכולה סוגיא משמע דפליג ר' אבא אדרב ושמואל דקאמר רבא כוותיה דר' אבא מיסתברא וכן רב ושמואל האי בין שניהם מאי דרשי ביה משמע דפליגי ור"ת פי' דעיקר דקדייק גמ' דרבותינו שבבבל רב ושמואל סמיך אפרק קמא דסנהדרין (דף יז: ושם) דקי"ל התם דרבותינו שבבבל רב ושמואל וה"ק רבותינו שבבבל רב ושמואל כדקי"ל ושמעינן להו נמי דס"ל אין אדם מוריש שבועה לבניו דכיון דמחוייב בעל דין שבועה ואינו יכול לישבע יעמוד ממון במקומו ול"ש להו בין תובע לנתבע ודוחק הוא: **דאמר** רבא מנה לי בידך כו'. פי' ר"ת דדברי רבא בהאי לישנא לא מצינו עיקרה בגמ' ומיהו קבלנו מרבותינו דעיקרה בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מז.) דאמר רבא כוותיה דרבי אבא מקמברא מתוך שאינו יכול לישבע משלם:

מתוך שאינו יכול לישבע משלם. ה"נ הוה לן למימר מן הדין נחשוד על השבועה אלא תקנו שיהא כנגדו נשבע ונוטל דבענין אחר לא הוי אפשר שמי שהיה רוצה היה מלוה לו פרוטה ויתבע כל אשר לו ויהא מודה מקצת כמה שחייב ויתחייב שבועה ומתוך שאינו יכול לישבע יקח כל אשר לו בלא שבועה לכך תקנו שישבע שכנגדו אבל הכא ונסבא שאינו יכול לישבע לא מחמת שהוא חשוד אלא עתה כתביעה זו אינו יכול לישבע מחמת המאורע לא הצריכו לישבע שכנגדו: **משכחת** לה רישא בתרתי וסיפא בתלת. הך סוגיא אתיא כרבי חייא בר יוסף דאית ליה בהגוזל קמא (ב"ק דף קז. ושם ד"ה עירוב) עירוב פרשיות כתיב כאן וכי כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב אבל בפקדון לא בעי כפירה והודאה בהדי נאנסו כדבעי התם ר' חייא בר' אבא א"ר יוחנן ופליג אברייתא דרמי בר חמא דבעי ג' פרות אלא בשתי פרות סגי בהודאה ונאנסו או בהודאה וכפירה או בהודאה ונאנסו ול"ג ר"ת ה"מ במלוה אבל בפקדון מעיז ומעיז אבל ריב"א גרס ליה ומפרש ה"מ במלוה אבל בפקדון דהיינו בטענה דלא שייכא אלא בפקדון דהיינו טענת אונס מעיז ומעיז דאין חבירו מכיר בשקרו וחייב אפי' בלא הודאה ושם מפרש באורך והשתא לפי' ריב"א הכא דקטעין שוכר כדרכה מתה אבל איני יודע אם בשעת שאלה אם בשעת שכירות או שאולה או שכורה נהי דלשבועה שמתה כדרכה דהיינו טענה דנאנסו לא בעי הודאה מ"מ מה שטוען איני יודע אם שאולה או שכורה דהיינו כפירה בעי הודאה ולהכי מוקי רישא בב' וסיפא בג' דהשתא איכא חדא דהודאה והוי מחוייב שבועה לישבע שכורה מתה דאי לאו דההיא דהודאה הוי כופר הכל ופטור וע"י גלגול דנשבע דכדרכה מתה אין להשביעו כדפרישית במתני' ולפר"ת א"ש טפי דלדידיה אפילו נאנסו בעי הודאה ורמי בר חמא מוקי לה בג' פרות וכר' חייא חדא דהודאה וחדא דכפירה היינו אותה שטוען להד"מ וחדא דנאנסה והיינו ההוא דקטעין איני יודע דטעין בה שמתה כדרכה וא"ת בב' סגי בההיא דהודאה ובההיא דאיני יודע דאיכא בה נאנסה וכפירה וי"ל דגזירת הכתוב דאיהו עולה לכאן ולכאן דכי הוא זה משמע דאיכא כפירה והודאה מלבד אותה שטוען בה שלא פשע בה ומכאן יש להוכיח דלרמי בר חמא לא סגי בכפירה והודאה בלא נאנסו ולא כדפי' בהגוזל קמא (שם) בשם ר"ת דאי סגי לא היה צריך כאן להוסיף פרה של כפירה אליביה דבשל הודאה ואיני יודע הוי סגי כמו לר' חייא בר יוסף וא"ת ור' חייא בר יוסף היכי פליג אברייתא דרמי בר חמא וי"ל דסבר כמתני' דשבועת הדיינין (שבועות דף מב: ושם) זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון וסלע הלויתני עליו כו' ועשר גפנים טעונות מסרתי לך דבכולהו לא בעי [אלא] כפירה והודאה וא"ת ור' יוחנן היכי פליג אמתני' וסבר כברייתא דרמי בר חמא והא"ר יוחנן הלכה כסתם משנה וי"ל דאמוראי נינהו אליביה דר' יוחנן כדאמר בריש אלו טריפות (חולין דף מג.) א"נ יאמר שבכל המשניות לא חשש להזכיר אותן של אונסין כדמוקי מתני' דהכא ומיהו קשה לפר"ת דפריך בסמוך גבי זה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע אמאי מה שטענו לא הודה לו ולרב הונא ולרב יהודה פריך דלא בעו פרות הודאה והוי כופר הכל כדפי' בקונט' וא"כ מאי משני ע"י גלגול דא"ל אישתבע דכדרכה מתה הא לפר"ת כיון דליכא הודאה לא מיחייב שבועה אפי' בטענת נאנסו ובלא פי' הקונט' תיקשי לרב יהודה היאך יתרץ דכיון דליכא אלא חד פרה ולפי' ריב"א אתא כפשיטות וי"ל דההיא שבועה מדרבנן דמדרבנן איכא שבועה בנאנסו בלא שום הודאה ולעיל דמצריך הודאה משום דאיני יודע הוי כפירה כדפרישית לריב"א וכן מפרש ר"ת ההיא דסוף המוכר הבית (ב"ב דף ע: ושם ד"ה סוף) דקאמר אילו אומר נאנסו לאו שבועה בעי דהיינו מדרבנן דאיכא שבועה מדרבנן קודם

שבועת

מסורת הש"ס

א) לקמן קטז., ב) ב"ק קז. לעיל ה:, ג) [לעיל ד.], ד) [שמות כב].

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"ד מהל' טוען ונטען הלכה ו סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' עה סעי' יג:

לג ב מיי' פ"ג מהל' שאלה ופקדון הלכה ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' שמה סעי' א:

לד ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

מוסף רש"י

ד' שומרים צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת. קודם שיתחייבו שבועה, ואם נשבעו בלא כפירה והודאה אין שבועתו של שומר חנם כלום ולא מחייבתו כפל (ב"ק קז:). שבועה האמורה בהם, כשומר חנם שנגנבה ממנו ושומר שכר שנאנסה וכשואל שמתה מחמת מלאכה (לעיל ה.). כפירה לא הויא אלא ככופר ממש, או לא היו דברים מעולם או החזרתי לך, הודאה לא הויא אלא אם כן הודה ממש שיש לו בידו שחייב להחזיר לו, נמצא שאין חיוב שבועת השומרים באה אלא אם כן טוען שלש פרות, באחת כפר לו ובאחת הודה לו שישנה בידו והשלישית אומר לו נאנסה, או אם שומר חנם הוא אומר לו בשלישית נגנבה, דחייב עליה שבועה האמורה בפרשה שלא שלח ידו במלאכת רעהו, שאילו שבועה דכפירה אין זו שבועה האמורה בשומרים, ובלאו כפירה נמי לא מחייביה שבועת השומרים, דכתיב בשומר חנם כי הוא זה, דמינה נפקא לן שמודה במקצת וכופר במקצת, ולאפוקי ממ"ד בב"ק בהגוזל (קז.) עירוב פרשיות כתוב כאן, וכי כתיב כי הוא זה לאו אשומר חנם דכתיב גביה קאי, אלא אאם כסף תלוה, ואשמועינן הכא מנה דבשומרים נמי בעינן כפירה והודאה, והשבועה האמורה בפרשה על פרה שלישית (לעיל ה.).